Електронне наукове фахове видання **"Ефективна економіка"** включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975)
www. economy.nayka.com. ua | № 12, 2019 | 27.12.2019 р.

DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.80

УДК: 657.421:658.14

О. О. Любар,
к. е. н., доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця
ORCID:0000-0003-3030-6767

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

O. O. Liubar
Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor of the Chair of Accounting,
Vinnytsia National Agrarian University (Vinnytsia)

FEATURES OF FORMATION OF SOURCES OF UPDATING OF FIXED ASSETS OF THE ENTERPRISE AND THEIR ACCOUNTING SUPPORT

Досліджено стан відтворення основних засобів підприємств сільського, лісового та рибного господарства. Проаналізовано фінансові результати до оподаткування зазначених підприємств з метою виявлення можливостей для відтворення основних засобів, яке у свою чергу призведе до збільшення продуктивності, прибутковості підприємств, підвищення якості продукції і як наслідок її конкурентоспроможності. Розглянуто сутність джерел відтворення основних засобів та представлено їх класифікацію. Виявлено особливості існуючих джерел й підходів до оновлення основних засобів. Встановлено, що при виборі джерела відтворення основних засобів слід враховувати власний потенціал підприємства і реальні можливості залучення того або іншого зовнішнього джерела. Найбільш доступними у сучасних умовах серед розглянутих джерел фінансування є власні ресурси, лізинг і банківські кредити. В той же час не варто виключати можливість використання і альтернативних джерел. Встановлено зв'язок стану відтворення основних засобів підприємств з повнотою виконання амортизацією своїх функцій. Амортизаційна політика, являючись комплексом заходів на макроекономічному та мікроекономічному рівнях, спрямованим на ефективне оновлення основних засобів, на сучасному етапі розвитку економіки вітчизняних підприємств не забезпечує формування достатнього обсягу фінансових джерел. У зв'язку з цим спостерігається різке накопичення ступеню зносу знарядь праці.

Досліджено систему облікового забезпечення формування джерел оновлення основних засобів підприємств аграрного сектора економіки. Дана система є невід'ємним елементом управління, оскільки вона охоплює виявлення, реєстрацію, узагальнення, збереження та передачу інформації щодо процесів оновлення основних засобів, а також кількісно-якісну оцінку та аналіз усіх господарських операцій, пов'язаних з процесами оновлення основних засобів. Від злагодженості й організованості облікового забезпечення залежить якість інформаційного обслуговування менеджерів різного рівня, а отже, й результативність функціонування суб'єктів господарювання загалом.

The state of reproduction of fixed assets of enterprises of agriculture, forestry and fisheries is investigated. The financial results before taxation of these enterprises are analyzed in order to identify opportunities for reproduction of fixed assets, which in turn will lead to increase of productivity, profitability of enterprises, improvement of product quality and as a consequence of its competitiveness. The essence of sources of reproduction of fixed assets is considered and their classification is presented. Features of existing sources and approaches to updating of fixed assets are revealed. It is established that the choice of the source of reproduction of fixed assets should take into account the own potential of the enterprise and the real possibilities of attracting an external source. The most affordable sources of financing currently available are equity, leasing and bank loans. At the same time, it is not necessary to exclude the possibility of using alternative sources. The condition of reproduction of fixed assets of enterprises with the completeness of depreciation of their functions has been established. Depreciation policy, being a set of measures at the macroeconomic and microeconomic levels aimed at the effective renewal of fixed assets, at the present stage of development of the economy of domestic enterprises does not ensure the formation of sufficient volume of financial sources. In this regard, there is a sharp accumulation of the degree of wear of the tools.

The accounting system of formation of sources of updating of fixed assets of enterprises of agrarian sector of economy is investigated. This system is an integral element of management, as it covers the detection, registration, compilation, storage and transmission of information on the processes of fixed assets, as well as the quantitative and qualitative evaluation and analysis of all economic operations related to the processes of fixed assets. The consistency and organization of accounting support depends on the quality of information services for managers of different levels, and therefore on the performance of business entities in general.

Ключові слова: *основні засоби; фінансові ресурси; капітальні інвестиції; прибуток; амортизаційні відрахування; кредити; лізинг; облікове забезпечення.*

Keywords: *fixed assets; financial resources; capital investments; profit; depreciation; loans; leasing; accounting security.*

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Найбільшою складовою виробничого капіталу підприємств аграрного сектору економіки є основні засоби. Вони утворюють основу підприємницької діяльності, додають їй стабільність та стійкість. Основні засоби постійно вибувають з виробництва внаслідок фізичної непридатності та технологічної невідповідності, тому виникає необхідність їх заміни новими засобами праці. Ефективне відтворення основних засобів на підприємствах аграрного сектору економіки у сучасних умовах вважається одним із суперечливих та трудомістких процесів. Найбільш складним з практичної точки зору при інвестуванні процесів відтворення є формування джерел оновлення основних засобів підприємства та відповідно їх облікового забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо використання існуючих джерел фінансування, а також залучення нових фінансово-кредитних інструментів, облікового забезпечення їх формування порушувалась у роботах низки вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: А.М. Бондок, Г.В. Брик, Н.В. Валінкевич, М.В. Горобинська, А.П. Грінько, В.М. Жук, О.В. Кантаєва, І. Крежчі, М.І. Крупка, М.В. Кучірка, О.О. Левицька, Д. Ліао, О.В. Мінаков, Ю.Ю. Мороз, Н.І. Самбурська, Дж. Сікста, З.Б. Янченко та інших. В економічній літературі велика увага приділяється питанням класифікації джерел відтворення, характеристики механізму їх дії. Однак питання фінансування процесу оновлення основних засобів та його облікового забезпечення ще не знайшли достатнього теоретичного обґрунтування і практичного застосування. В умовах трансформації економіки подальшої розробки потребують також теоретичні і практичні питання формування джерел оновлення основних засобів та їх облікового забезпечення саме в аграрному секторі економіки із врахуванням зміни відносин власності, а відповідно і зміни внутрішнього та зовнішнього середовища господарювання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у висвітленні проблем формування джерел оновлення основних засобів сільськогосподарських підприємств та їх облікового забезпечення, визначенні заходів щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішальними у господарський діяльності підприємств є проблеми відтворення основних засобів, їх спрацювання і морального старіння. Структурні перетворення

економіки, розвиток ринкових відносин, зміна форм власності за останні роки призвели до необхідності удосконалення стратегії відтворення основних засобів, що знаходяться у власності підприємств. Невирішені питання відтворення основних засобів набули значної глибини, за якої відбулося наростання масштабів живої праці, скорочення обсягів виробництва продукції, зниження рівня інвестиційної адаптації підприємств до змін у зовнішньому середовищі, що, як наслідок, призвело до зниження рівня конкурентоспроможності продукції українських підприємств на зовнішніх ринках. В сучасних умовах ефективність процесу виробництва на підприємствах забезпечується характеристикою техніки та технологій, які в ньому використовуються. Якісними характеристиками основних засобів визначається якість продукції, її конкурентоспроможність та конкурентні переваги, що формують сприйняття продукції споживачами. Основні засоби в процесі їх експлуатації зношуються, відбувається процес не лише фізичного, а і морального старіння. Тому велике значення має не лише побудова ефективної стратегії відтворення основних засобів підприємств, а і удосконалення її, що дозволить підтримувати на належному рівні технічне забезпечення виробництва, збільшувати обсяг виробництва продукції без залучення додаткових інвестиційних ресурсів, знижувати собівартість виробів за рахунок скорочення питомої ваги амортизації та витрат на управління виробництвом, а отже, успішно реалізовувати виробничу політику підприємства [1, с. 13].

Актуальність цього дослідження підтверджують також статистичні дані. Згідно з даними Державної служби статистики України на кінець 2018 р. у сільському, лісовому та рибному господарстві задіяно 407146 млн. грн. основних засобів, з них за розділом 01 «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг» 399526 млн. грн. або 98,13 %; за розділом 02 «Лісове господарство та лісозаготівлі» – 6295 млн. грн., або 1,55 %; за розділом 03 «Рибне господарство» – 1325 млн. грн., або 0,32%. При цьому зношеність основних засобів за цими видами діяльності станом на кінець 2018 р. складає відповідно 35,1 %, 51,7% та 58%. Як бачимо, найбільша зношеність основних засобів саме у рибному господарстві, яка при цьому ще й постійно зростає. Частка капітальних інвестицій за розділом 01 «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг» становить 11,24 %; за розділом 02 «Лісове господарство та лісозаготівлі» – 0,17 %; за розділом 03 «Рибне господарство» – 0,01% [11].

Проаналізуємо фінансові результати до оподаткування підприємств сільського, лісового та рибного господарства (таблиця 1).

Таблиця 1.

Фінансові результати до оподаткування підприємств сільського, лісового та рибного господарства

Роки	Усього				
	фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис. грн	підприємства, які одержали прибуток		підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис. грн.	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис. грн.
2014	21677383,5	84,2	52170983,4	15,8	30493599,9
2015	103137552,7	88,5	128880170,9	11,5	25742618,2
2016	91109468,3	87,8	103942207,5	12,2	12832739,2
2017	69344077,3	86,2	89876680,8	13,8	20532603,5
2018	71478504,8	86,3	94402307,4	13,7	22923802,6

Дані таблиці 1 свідчать про те, що з 2014 по 2018 рр. частка підприємств, які отримали прибуток постійно була вищою за 80 %. Відповідно частка підприємств, які одержали збиток коливалася у межах 11,5%-15,8%. Таким чином, вони мають усі фінансові можливості для відтворення основних засобів, яке у свою чергу призведе до збільшення продуктивності, прибутковості підприємств, підвищення якості продукції і як наслідок її конкурентоспроможності.

При вирішенні цих проблем велике значення надається належному обліковому забезпеченню процесів оновлення основних засобів підприємств аграрного сектора економіки, у т. ч. формування джерел їх оновлення.

В основу процесу відтворення основних засобів покладено закон виробничого накопичення, що визначає темпи і джерела відтворення технічних засобів. Відповідно до цього закону, головним джерелом оновлення основних засобів є фонд накопичення.

Сметанюк О.А. та Базалицька А.В. наголошують на тому, що джерела відтворення основних фондів можуть бути внутрішніми та зовнішніми. До внутрішніх джерел належать власні й залучені. Зовнішні джерела можуть бути позичені або централізовані. До складу власних потрібно віднести прибуток, амортизаційні відрахування, кошти акціонерів. Залучені джерела включають у себе таке: внески працівників у формі участі в капіталі підприємства; кошти, отримані від емісії акцій та інших цінних паперів; кошти, одержані від продажу майна; кошти, які надходять від оренди основних засобів. Позиченими джерелами можуть виступати такі: іноземні інвестиції, лізинг, банківські та інші кредити, а також кошти, які надходять від страхових, венчурних, пенсійних та інших фондів. Централізованими джерелами вважають такі: кошти, отримані з державного або місцевого бюджетів; кошти, що надійшли з державних або позабюджетних фондів; кошти з благодійних фондів [21, с. 260].

Також вони зазначають, що не менш важливим у класифікації джерел відтворення основних виробничих фондів є їх поділ за напрямами використання, а саме: ресурси, які спрямовуються на розширене відтворення основних засобів; ресурси, які розподіляють на просте або розширене відтворення; ресурси, які планують використовувати лише для простого відтворення основних засобів [10, с. 260].

Джерела відтворення основних фондів з позиції його видів розглядає Колесник Я.В. Так, за простого відтворення джерелом може виступати амортизаційний фонд, а для розширеного відтворення потрібно залучення зовнішніх ресурсів (лізинг, кредити, інвестиції тощо) [7, с. 131]. В той же час не погоджується з такою думкою Єлькін А.В. Він зазначає, що «вітчизняні підприємства провадять різні форми відтворення основних фондів – одні інтенсивну, а інші екстенсивну. Вважаємо, що ті підприємства, які змогли віднайти кошти на фінансування інновацій на початку 1990-х рр., і нині провадять інтенсивний розвиток господарської діяльності. Ті ж суб'єкти господарювання, які спочатку переходу до приватної власності нічого не змінювали у своїй діяльності, продовжують відтворювати основні фонди за екстенсивним типом, спираючись на дотації з державного бюджету» [5, с. 61].

Вирішальним фактором, що визначає джерело відтворення основних засобів, є фінансовий стан підприємства. Якщо він стійкий, то підприємству доступні усі джерела відтворення, але для збереження стабільності преференцію повинні мати внутрішні джерела. Якщо фінансовий стан підприємства нестійкий, то джерела дуже обмежені, зокрема прибуток від-сутній, банки кредити не дають. Тоді слід або шукати інвестора, або використовувати наявні кошти амортизаційного фонду.

Як відмічає Сазонов В.Г., у розвинутих країнах амортизація є одним з головних джерел відтворення основних виробничих фондів [19, с. 10]. На відміну від нього, Доценко Н.С. вважає, що самофінансування (використання внутрішніх джерел відтворення) спричиняє кризу в промисловості, оскільки неспроможне забезпечити оновлення матеріально-технічної бази підприємств на достатньому рівні. Серйозною проблемою, яка перешкоджає ефективному відтворенню основних фондів, Доценко Н.С. рахує інфляцію, що викликає зростання ціни на основні засоби, яке відбувається швидше, ніж накопичення необхідної суми коштів на відновлення. При цьому кредитні ресурси є недоступними для багатьох підприємств через їх високу вартість [4, с. 24].

Чеські вчені І. Крежчі і Дж. Сікста стверджують, що доцільніше використовувати прискорену амортизацію для відтворення основних фондів, що більше відповідає циклу їх використання. Оскільки в перші роки використання вартість основних фондів є найбільшою, доцільно максимізувати амортизаційні відрахування. Чим більша тривалість використання обладнання, тим більші витрати на ремонти, що спричиняє дорожчання обслуговування такого основного засобу за умови зниження його вартості [25, с. 782].

Поділяє думку чеських учених і китайський науковець Д. Ліао. Він вважає, що за рахунок прискореної амортизації можна коригувати структуру капіталу підприємства таким чином, що частка запозиченого капіталу зменшуватиметься й підприємство зможе здійснювати відтворення основних фондів за рахунок внутрішніх ресурсів. Це підвищить рівень фінансової стійкості та забезпечить безперервність процесу оновлення обладнання на підприємствах обробної промисловості, що є важливою передумовою успішного розвитку економіки Китаю [26, с. 1024].

У своїй праці Колесник Я.В. пропонує альтернативне джерело формування коштів на відтворення основних фондів – так званий «пул» підприємства. Автор пропонує включати в нього не лише нерозподілений прибуток та амортизаційні нарахування, а й кошти, які були зекономлені підприємством за рахунок податкових пільг та участі в державних програмах підтримки підприємництва [7, с. 131].

Для того, щоб використовувати нерозподілений прибуток у якості джерела відтворення основних засобів, головною передумовою має бути прибуткова діяльність підприємства. Також, реінвестування прибутку повинно узгоджуватись із засновниками підприємства, які вправі прийняти альтернативне рішення щодо виплати дивідендів, що унеможливить здійснення відтворення основних засобів за рахунок зазначеного джерела.

Прибуток має бути достатнім для оновлення матеріально-технічної бази, що має вирішальне значення. В умовах стрімкої інфляції створення накопичувального фонду для формування необхідних ресурсів з метою фінансування відтворення основних засобів є недоцільним.

Ми підтримуємо думку Єлькіна А.В. і вважаємо, якщо прибуток підприємства недостатній для покриття витрат, які пов'язані із відтворенням основних засобів, можливості амортизаційного фонду є також обмеженими, тому доцільно залучати зовнішні джерела фінансування. Цей висновок можна обґрунтувати значенням часу у підприємницькій діяльності: чим більший період очікування сприятливих умов для відтворення основних виробничих фондів (накопичення необхідного обсягу коштів), тим вища ймовірність, що зміниться ринкова кон'юнктура, з'являться нові технології в конкурентів, зросте інфляція.

Кошти акціонерів як джерело фінансування відтворення основних засобів використовують у випадку, якщо передбачається збільшення капіталу і розширення діяльності. Історично кошти акціонерів вкладають спочатку у придбання активів підприємства на етапі його створення. Господарським кодексом України та Законом України «Про акціонерні товариства» передбачено, що при створенні підприємств колективної форми власності внески можуть бути зроблені лише в грошовій формі [2; 15]. Відповідно, рішення щодо первісного придбання необоротних активів приймають власники колегіально.

Підприємство для відтворення основних засобів може вдатися до такого кроку, як залучення внесків трудового колективу. Цей метод виступає одночасно й інструментом мотивації персоналу, адже сприяє

підвищенню продуктивності праці через зацікавленість у кінцевому результаті діяльності підприємства, та способом фінансування відтворення основних засобів. В нашій країні на практиці таке джерело фінансування відтворення основних засобів застосовують дуже мало.

Для залучення коштів з метою відтворення основних засобів може бути здійснено додаткову емісію акцій. Відповідно, доведеться збільшувати статут-ний фонд підприємства, а у випадку, якщо мова йде про публічне акціонерне товариство, то ще й розширювати коло його учасників. Іноді підприємства емітують облігації, що не впливає на розмір статутного фонду і надає змогу залучити достатній обсяг ресурсів для відтворення основних засобів.

Кошти від здавання основних засобів в оренду та кошти від продажу майна підприємства також можуть бути використані як джерело відтворення основних засобів. У таких операціях недоліком є необхідність сплати підприємством податку у разі здійснення такої реалізації майна чи надання його у оренду. Майно, яке було у вжитку, як правило, оцінюють дешевше, ніж його ринкова вартість. З огляду на це, на наш погляд, таке джерело фінансування можна розглядати лише як допоміжне.

У відтворенні основних засобів важливу роль відіграють зовнішні джерела. Іноземні інвестиції є одним із найбільш важливих запозичених джерел. На думку Драгана І.В., для країни, що є реципієнтом щодо прямих іноземних інвестицій, їх переваги виражаються в такому: імпорт прямих інвестицій надає змогу збільшити виробничі потужності та ресурсну базу; можливість ознайомитись з управлінським досвідом і сучасними технологіями передових країн світу; підвищення рівня продуктивності праці та ефективності використання виробничих ресурсів завдяки запровадженню нових технологій; сприяння розвитку вітчизняної науково-дослідної бази; стимулювання конкуренції, яке впливає на зростання якості національної продукції; зростання попиту та ціни на українські фактори виробництва; збільшення податкових надходжень до бюджету від діяльності спільних підприємств; інвестиційний ризик несуть міжнародні компанії-донори, які краще капіталізовані, ніж державні [3, с. 42].

Бондок А.М. наголошує, що «прямі іноземні інвестиції – це не просто механізм, за допомогою якого відбувається інтеграція однієї країни в економіку іншої, а зв'язок між виробничими системами різних країн» [24]. Завдяки іноземним інвестиціям відбувається якісне оновлення основних засобів, разом із новим обладнанням до країни потрапляють сучасні технології.

В той же час, варто вказати й на ряд недоліків, що притаманні прямим іноземним інвестиціям, зокрема: іноземні компанії свій капітал імпортують в України із метою подальшої репатріації прибутку у довгостроковій перспективі, що негативно впливає на національну економіку; як правило, міжнародні компанії інвестують у галузі із високою нормою прибутку; міжнародні компанії у разі кризи одразу вилучають свій капітал із території країни-реципієнта, що негативно позначається на економічному стані окремого регіону чи країни у цілому; вітчизняні підприємства не можуть конкурувати зі спільними підприємствами за участю іноземних інвесторів на рівних умовах; прямі інвестори можуть вступати в угоди із місцевими олігополіями і монополіями; неефективне регулювання діяльності підприємств із іноземним капіталом може посилити суспільне розшарування, маргіналізацію країни і її громадян.

Однак наразі залучення інвестицій у вітчизняну економіку є складним процесом, позаяк, незважаючи на велику кількість проведених реформ останніми роками, ведення бізнесу в Україні не стало прозорішим.

Говорити про надзвичайний успіх ще зарано, але позитивні зрушення у розвитку національної економіки відбуваються та стають помітними для потенційних іноземних інвесторів.

Можливість застосування лізингу як джерела фінансування відтворення основних засобів доводять такі науковці, як Майдуда Г., Заїнчковський А., Пуйда Г., Щелкунова В., Сабов А., Юр'єва Т. та інші. Сабов, А.-М. та Заїнчковський А. окреслюють низку переваг, які може здобути підприємство в разі використання лізингу як інструменту оновлення матеріально-технічної бази. Це такі переваги, як: забезпечення підприємства новими технологіями без значних початкових капіталовкладень; відсутність застави та поручителів; ремонт об'єктів лізингу відноситься на витрати; об'єкт лізингу перебуває на балансі підприємства, і на нього нараховується амортизація; можливість випробування обладнання до придбання; лізингові платежі включаються до собівартості продукції [18, с. 160].

У своєму дослідженні Яіцук Д.Л. робить важливий висновок, що лізингові операції є вигідними, перш за все, підприємствам машинобудування, які внаслідок такої угоди отримують не тільки дохід від сплати лізингових платежів лізингоодержувачам, а й мінімізують витрати на рекламу та пошук споживачів, оскільки цю функцію за них виконує лізингова компанія [23, с. 392].

В той же час Юр'єва Т.П. та Щелкунова В.А. зосереджують свою увагу на головному недоліку лізингу як джерела відтворення основних засобів, за-значаючи, що фінансовий лізинг є невигідним саме через високу вартість цієї операції. У 1990-х рр. така форма фінансування мала місце через брак коштів у держави й нестабільність банків. Але сьогодні потрібно шукати нові дешевші джерела для відтворення основних виробничих фондів [22, с. 52]. В умовах сучасного скрутного становища банківської системи така думка є досить дискусійною, але при цьому слід погодитись із тезою, що лізинг є дорогим джерелом для оновлення матеріально-технічної бази підприємства.

Банківське кредитування є альтернативою лізингу. Однак, Сметанюк О.А. та Базалицька А.В. вказують, що отримати кредит від банку може тільки фінансово-стійке підприємство, яке може документально підтвердити окупність наданого кредиту. До базових перешкод у процесі отримання кредиту науковці зараховують такі: неврахування кредитних ризиків; недостатня капіталізація вітчизняних банків; нестабільність

правового середовища; високі процентні ставки; політична й економічна нестабільність; відсутність зовнішнього фінансування та страхування ризиків; непрозорість ринку [20].

Складність отримання кредиту та його висока вартість роблять його найменш привабливим джерелом для відтворення основних засобів. Хоча розвиток довгострокового кредитування в Україні є важливим для економіки у цілому, адже це надало б змогу підвищити ефективність підприємств аграрного сектора економіки і сприяло зростанню дохідності банківських установ.

Що стосується можливості використання коштів пенсійних, страхових та венчурних фондів як джерела фінансування оновлення матеріально-технічної бази підприємств, то такі фонди не займаються активним інвестуванням, що погіршує їх фінансовий стан та не сприяє розвитку національної економіки. Низький рівень розвитку інвестиційної діяльності в Україні негативно впливає на можливості відтворення основних засобів.

Дедалі знижується частка централізованого фінансування як джерела оновлення основних засобів підприємств, що пов’язано із переходом до ринкових відносин. Роль держави полягає лише у забезпеченні економічної і політичної стабільності, що формуватиме сприятливий інвестиційний клімат та дасть змогу знизити облікову ставку.

Пуйда Г.В. зазначає, що під час прийняття рішення щодо вибору джерела фінансування відтворення основних виробничих фондів підприємству потрібно керуватися критерієм мінімуму питомих приведених витрат на виробництво одиниці продукції за різних джерел оновлення матеріально-технічної бази, а також максимумом чистої теперішньої вартості чистого грошового потоку від експлуатації основних засобів [17, с. 192].

Крім зазначених критеріїв, на наш погляд, при виборі джерела відтворення основних засобів слід враховувати власний потенціал підприємства і реальні можливості залучення того або іншого зовнішнього джерела. Найбільш доступними у сучасних умовах серед розглянутих джерел фінансування є власні ресурси, лізинг і банківські кредити. В той же час не варто виключати можливість використання і альтернативних джерел.

Спочатку розглянемо такий інструмент фінансування, як банківське кредитування та його облік.

У бухгалтерському обліку кредит (позика) є зобов'язанням підприємства (п. 7, 11 П(С)БО 11).

Залежно від строку повернення кредити (позики) поділяються на два види [9]:

– довгострокові – якщо строк повернення перевищує 12 місяців або один операційний цикл (якщо він більше року). Такі кредити обліковуються на рахунку 50;

– короткострокові або поточні – якщо строк повернення не перевищує 12 місяців або одного операційного циклу. Ці кредити відображаються на рахунку 60.

Аналітичний облік за зазначеними рахунками ведеться в розрізі позикодавців і за кожним кредитом.

За користування кредитом (позикою) нараховуються відсотки з періодичністю, установленою сторонами кредитного договору. У бухгалтерському обліку вони відносяться на фінансові витрати й відображаються за дебетом субрахунків:

– 951 «Відсотки за кредит» (для відсотків за банківськими кредитами);

– 952 «Інші фінансові витрати» (для відсотків за іншими позиками).

При цьому витрати на сплату відсотків включаються до складу витрат поточного періоду і не входять до первісної вартості об'єкта основних засобів. Виняток становлять фінансові витрати, які підлягають капіталізації згідно з положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати», затвердженого наказом Мінфіну України від 28.04.06 р. № 415 [9].

Капіталізацією фінансових витрат є їх включення до собівартості кваліфікаційного активу (п. 3 П(С)БО 31). У свою чергу, кваліфікаційним є актив, який потребує суттєвого часу для свого створення (п. 3 П(С)БО 31) [9]. При цьому згідно з п. 1.6 Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку фінансових витрат, затверджених наказом Мінфіну України від 01.11.10 р. № 1300 суттєвим уважається час понад три місяці [8].

До кваліфікаційних активів відносяться (п. 1.7 Методрекомендацій № 1300) [8]:

– будівництво (створення) об'єкта основних засобів із нуля;

– придбавані об'єкти незавершеного будівництва, що потребують суттєвого часу на їх завершення;

– придбавані готові об'єкти основних засобів, які потребують суттєвого часу на їх реконструкцію (модернізацію).

Таким чином, об'єкт основних засобів, який може бути введений в експлуатацію відразу після придбання, не є кваліфікаційним активом. Отже, відсотки за кредитом включаються до витрат поточного періоду.

Також зазначимо, що капіталізація фінансових витрат на створення кваліфікаційних активів є обов'язковою. Однак є суб'єкти господарювання, які не капіталізують фінансові витрати, а повністю включають їх до витрат поточного періоду (п. 4 П(С)БО 31), а саме [9]:

– юрособи – суб'єкти малого підприємництва. До них відносяться всі юрособи, у яких середньооблікова чисельність працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 чоловік, а річний дохід від усіх видів діяльності – суми, еквівалентної 10 млн євро за середньорічним курсом НБУ (ч. 3 ст. 55 ГКУ);

– представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності;

– юрособи, які не займаються підприємницькою діяльністю.

Що стосується податку на прибуток, то хотілось би зазначити наступне. В обліку із цього податку виникають різниці при здійсненні фінансових операцій, але тільки в тому випадку, якщо платник податку на

прибуток має боргові зобов'язання перед пов'язаними особами – нерезидентами (п. 140.2, 140.3 ПКУ). Такі різниці визначають платники податків із доходом понад 20 млн. грн. (пп. 134.1.1 ПКУ) [14].

Що стосується ПДВ, то отримання й повернення основної суми кредиту (позики), а також сплата відсотків не є об'єктом обкладання ПДВ (пп. 196.1.3, 196.1.5 ПКУ). Оподаткування поставки об'єкта основних засобів у рамках договору купівлі-продажу здійснюється в загальному порядку [14].

Порядок відображення придбання об'єкта основних засобів за кошти, одержані в кредит звичайним способом розглянемо у таблиці 2.

Таблиця 2.

Придбання об'єкта основних засобів за кошти, одержані в кредит звичайним способом

№ п/п	Зміст операції	Обороти за рахунками			
		Основні господарські операції		Операції по розрахунках за податками	
		дебет	кредит	дебет	кредит
1	Отримано банківський кредит з метою придбання основних засобів	311	601		
2	Сплачено постачальнику за придбання об'єкта	371	311		
3	Нараховано податковий кредит з ПДВ			644	631
4	Нараховано відсотки за користування кредитом до сплати і зараховано до складу фінансових витрат*	951	684		
5	Вартість отриманого від постачальника об'єкта зараховується до складу капітальних витрат	152	631		
6	Нарахований у зв'язку з попередньою оплатою податковий кредит визнається в розрахунках з бюджетом			641	644
7	Розрахунки з постачальником закриваються за рахунок попередньої оплати	631	371		
8	Витрати на транспортування придбаного об'єкта зараховуються до складу капітальних витрат. (Витрати нараховуються на підставі документів, наданих транспортною організацією)	152	631		
9	Нараховано податковий кредит з ПДВ на вартість транспортних послуг			641	631
10	Сплачено транспортній організації за надані послуги	631	311		
11	Витрати на страхування ризику доставки зараховуються до складу капітальних витрат (витрати нараховуються на підставі договору страхування або інших документів, наданих страховою організацією)	152	685		
12	Придбаний об'єкт вводиться в експлуатацію і зараховується до статті основних засобів за історичною (фактичною) собівартістю, що склалася на цей час на субрахунку 152	10	152		

* Це проведення виконується (згідно з принципом відповідності, а також задля рівномірності розподілення витрат на період) щоразу після закінчення кожного періоду, за який призначено сплачувати відсотки, – наприклад, щомісяця в частині, яка припадає на не повернену на цей час суму.

Джерело: сформовано автором на основі [6; 13]

Як ми вже зазначали, в умовах дефіциту власних фінансових ресурсів та відсутності можливості отримання інвестиційних кредитів найбільш доступним та ефективним способом фінансування оновлення основних засобів є лізинг.

Лізинг – це вид підприємницької діяльності, спрямованої на інвестування власних або запозичених коштів, сутність якої полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на певний строк лізингоотримувачу майна, яке є власністю лізингодавця, за умов сплати лізингоотримувачем періодичних лізингових платежів. Предметом договору лізингу може бути неспоживна річ (рухоме або нерухоме майно), віднесена відповідно до законодавства до основних засобів. Не можуть бути предметом договору лізингу земельні ділянки та інші природні об'єкти, єдині майнові комплекси та їх відокремлені структурні підрозділи (філії, цехи, дільниці) [16].

Попит на лізингові послуги визначає не дуже сприятливе інвестиційне середовище в країні. В умовах відсутності зацікавленості з боку комерційних банків інвестувати у виробництво, нерозвиненості вторинного ринку корпоративних паперів, слабкості інституту застави вітчизняні підприємства мають вкрай обмежену можливість залучити кошти для купівлі об'єктів основних засобів. Водночас найбільші компанії-постачальники сьогодні не володіють таким обсягом оборотного капіталу, який необхідний для здійснення системного

фінансування своїх клієнтів на купівлю устаткування шляхом розстрочки платежів на тривалий строк (рис. 1).

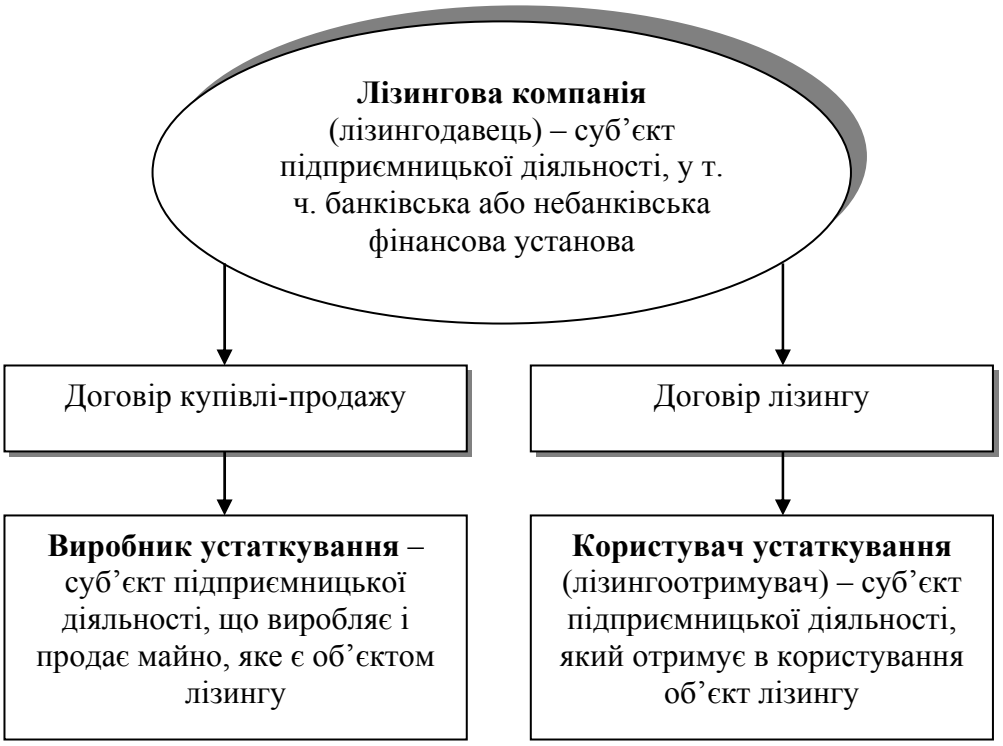

Рис. 1. Схема лізингової операції

Лізинг є альтернативою банківському кредитуванню, розстрочці та самофінансуванню. Лізингова компанія виступає «корисним» посередником, що бере на себе ризики інвестування капіталу у об'єкти основних засобів, забезпечує виробнику гарантований збут техніки та гарантоване її постачання споживачеві.

Лізингові компанії, що працюють на ринку України, поділяються на кілька груп. Одні з них працюють із використанням «ресурсу» («дешевих» кредитів «материнських» банківських структур), другі з них – «при лізингоотримувачі» (одному «системному» клієнті), треті – «при продукті» (предметі лізингу) і лише до четвертої групи входять незалежні лізингові компанії, які не прив'язані до жодного із названих елементів. Саме вони і є реальним індикатором розвитку ринку лізингових послуг.

Загальновідомо, що лізинг тісно пов'язаний з орендним механізмом, проте у діловому обігу він має ширшу, складну троїсту основу та містить одночасно істотні якості кредитної угоди, орендної та інвестиційної діяльності, що тісно поєднуються і взаємопроникають одна в одну, створюючи нову організаційно-правову форму бізнесу.

Порядок відображення основних господарських операцій фінансового лізингу у лізингоодержувача розглянемо нижче (таблиця 3).

Таблиця 3.

Відображення у лізингоодержувача основних господарських операцій фінансового лізингу

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
1	Перераховано кошти (аванс) у частині вартості об'єкта лізингу	371	311
2	Отримано об'єкт лізингу від лізингодавця згідно з актом приймання-передачі	152	531
3	Відображено податковий кредит з ПДВ згідно з податковою накладною	641/НДС	531
4	Введено в експлуатацію об'єкт лізингу	10	152
5	Включено до складу поточних зобов'язань частина довгострокових зобов'язань в частині відшкодування вартості об'єкта лізингу, що підлягає погашенню протягом першого року лізингу	531	611
6	Зараховано аванс в частині вартості об'єкта лізингу до складу оплати поточних зобов'язань, що підлягають погашенню протягом першого року лізингу	611	371
7	Нараховані відсотки і комісії за звітний місяць в частині фінансових витрат згідно з актом наданих послуг	952	684
8	Перераховано кошти за оренду в частині вартості об'єкта лізингу	611	311
9	Перераховано кошти за оренду в частині фінансових витрат (відсотки та	684	311

	комісії)		
10	Нараховану амортизацію об'єкта лізингу	23/91/92	131
11	Сума фінансових витрат віднесена на фінансові результати	792	23/91/92/952

Джерело: сформовано автором на основі [6; 13]

Отож, фінансовий лізинг є важливою передумовою відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств.

Наступним джерелом відтворення основних засобів є амортизація.

На даний час системою обліку амортизації не передбачається її нагромадження в амортизаційному фонді, а за його відсутності на підприємствах амортизаційні відрахування надходять до господарського обороту та використовуються ними для розв'язання різноманітних господарських завдань, які з їх цільовим призначенням не завжди пов'язані.

З метою обґрунтування економічної доцільності створення на підприємствах амортизаційного фонду Петлюк В.І. розглядає два варіанти використання амортизаційних відрахувань [12, с. 182]:

Перший варіант (а) передбачає їх резервування в амортизаційному фонді та його розміщення на депозитних банківських рахунках під певний процент. За умов резервування амортизаційних відрахувань їх нагромаджена в амортизаційному фонді (АФ) на кінець строку служби об'єкта сума визначається за формулою:

$$АФ = \sum A_i \times (1 + E_н),$$

де A_i – сума амортизаційних відрахувань в і-му періоді;

$E_н$ – коефіцієнт приведення, прийнятий з розрахунку річної ставки депозиту.

Після завершення строку служби об'єкта амортизаційний фонд використовується відповідно до його призначення, як одне з джерел відтворення основних засобів. Передбачається, що затрати на виконання всіх видів ремонтів, модернізацію та інші види поліпшень основних засобів за період їх служби відносяться на собівартість продукції в межах сум, установлених чинним законодавством, або покриваються за рахунок прибутку, резервних фондів і фондів цільового використання;

При другому варіанті (б) амортизаційні відрахування надходять до господарського обороту для збільшення власних оборотних коштів підприємства. Використовуючи амортизаційні відрахування у господарському обороті, підприємство одержує приріст прибутку, який розраховується як добуток суми амортизаційних відрахувань у поточному періоді та ставки доходності оборотних засобів. Поточна сума чистого прибутку за весь строк служби об'єкта основних засобів визначається шляхом дисконтування сум чистого прибутку, одержаного з урахуванням приросту прибутку в кожному періоді.

Питання формування державної амортизаційної політики, яка спрямована на інтенсифікацію відтворення основного капіталу, враховуючи гнучку систему методів нарахування амортизації і ефективного контролю за використанням амортизаційних коштів набувають особливої актуальності.

В Україні діюче законодавство фактично унеможливлює проведення підприємствами власної амортизаційної політики, позаяк вибір методу нарахування «бухгалтерської» амортизації не впливає на результати їх господарської діяльності і не спричиняє на практиці збільшення обсягів джерел фінансування капітальних інвестицій у відтворення основних засобів, акумульованих за рахунок позитивних результатів господарювання.

Певна річ, відновлюючи амортизацію як надійне джерело фінансування інвестицій, слід також передбачати її регулювання, обмежуючи її використання не за призначенням (підвищення заробітної плати, преміювання та інші витрати). Метою державного регулювання амортизаційної політики, на наш погляд, має бути не примушування до інвестицій під загрозою високого оподаткування, а надання гарантій щодо вільного повернення коштів, які було витрачено для придбання сучасних основних засобів (при умові їх адекватного завантаження).

Світові тенденції в розвитку амортизаційних систем спрямовані на значну їх лібералізацію, істотне скорочення кількості амортизаційних норм, надання корпоративним структурам права самостійно встановлювати амортизаційні періоди у нормативно закріплених межах та обирати метод нарахування амортизації.

Порядок відображення в обліку операцій, пов’язаних з придбання об'єкта основних засобів за грошові кошти розглянемо у таблиці 4.

Таблиця 4.
Придбання об'єкта основних засобів за грошові кошти

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
1	Перераховано попередню оплату за вантажний автомобіль	371	311
2	Відображено податковий кредит з ПДВ (отримано податкову накладну, зареєстровану в Єдиному реєстрі податкових накладних)	641	644
3	Отримано вантажний автомобіль від постачальника	152	631

4	Відображено суму ПДВ, пов'язану з придбанням вантажного автомобіля	644	631
5	Зараховано залишки за рахунками	631	371
6	Оплачено інші витрати, пов'язані з придбанням вантажного автомобіля	377	311
7	Віднесено на збільшення первісної вартості вантажного автомобіля інші витрати, пов'язані з його придбанням	152	377
8	Введено вантажний автомобіль в експлуатацію	105	152
9	Зменшено залишок на позабалансовому рахунку 09 на суму амортизації, використану на капітальні інвестиції	09	
0	Відображено нарахування амортизації у місяці, що настає за місяцем, у якому об'єкт введено в експлуатацію, у сумі 2375 грн.	93	131
11	Збільшено залишок на позабалансовому рахунку 09 на суму нарахованої за місяць амортизації (2375 грн.)	09	

Джерело: сформовано автором на основі [6; 13]

В сучасних умовах, коли значних змін зазнала підприємницька діяльність загалом, нарахуванню амортизації основних засобів відведено дуже мало уваги. Хоча і стались певні зміни щодо нарахування амортизації в Податковому кодексі України, проте чіткої регламентації створення амортизаційного фонду немає. Механізму використання амортизації без такої регламентації немає, оскільки вона лише збільшує собівартість продукції та зовсім не підтримує основну функцію її нарахування – відновлюючу.

Висновки з даного дослідження. Таким чином можна зазначити, що відродження аграрного виробництва неможливе без удосконалення механізму управління процесами оновлення основних засобів та його облікового забезпечення на принципово новій основі. У зв'язку із тим, що власні кошти складають основну частину джерел фінансування оновлення основних засобів підприємств аграрного сектору економіки, для їх зростання необхідна активна державна підтримка сільськогосподарських підприємств, спрямована як на підвищення фінансових результатів, так і на формування оптимальної амортизаційної політики. Також, не дивлячись на високу частку фінансування за рахунок кредитів банків та інших позик, цей напрямок потребує подальшого розвитку. Необхідні зміни і у методиці обліку джерел оновлення основних засобів на етапах первинного, поточного та підсумкового їх обліку.

Список літератури.

1. Валінкевич Н.В. Напрямки удосконалення стратегії відтворення основних засобів підприємств / Н.В. Валінкевич, С.В. Боброва // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 2(56) – С. 13-16.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV, зі змінами.
3. Драган І.В. Роль іноземних інвестицій у процесі розвитку національного господарства в умовах глобалізації / І.В. Драган // Агросвіт. Серія: Економіка АПК. – 2009. – № 24. – С. 39-42.
4. Доценко Н.С. О кризисе процесса воспроизводства основного капитала промышленных предприятий / Н.С. Доценко // БизнесИнформ. – 2009. – № 7. –С. 23-25.
5. Єлькін Артем Віталійович. Ефективність використання основних виробничих фондів на підприємствах: Дис.…канд. екон. наук: 08.00.04 / Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2017 – 218 арк.
6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Мінфіну України від 30.11.99 р. № 291.
7. Колесник Я.В. Відтворення основних засобів: види, форми та джерела фінансування / Я.В. Колесник // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. Серія: Економічні науки. – 2009. – № 2. – С. 130-133.
8. Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку фінансових витрат: наказ Мінфіну України від 01.11.10 р. № 1300.
9. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vobu.ua/ukr/documents/ accounting/item/natsionalni-polozhennya-standarti-bukhgalterskogo-obliku?app_id=24
10. Неміш Ю.В. Формування основних засобів та управління ними у м'ясопереробних підприємствах: дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2015. 214 с.
11. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: // www. ukrstat. gov.ua.
12. Петлюк В.І. Формування механізму оновлення та покращення використання основних фондів підприємств / В.І. Петлюк // Економічні проблеми розвитку аграрного виробництва в регіоні: збірники (загальні). – 2009. – Вип. 5. – С. 182-184.
13. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291.
14. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
15. Про акціонерні товариства: Закон від 17.09.2008 р. № 514-VI.
16. Про лізинг: Закон від 16.12.97 р.№ 723, зі змінами.
17. Пуйда Г.В. Прийняття рішень по вибору альтернативних форм оновлення та фінансування основних

засобів / Г.В. Пуйда // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. – 2014. – Т. 19, Вип. 3(2). – С. 190-193.

18. Сабов А.-М. Лізингові операції для відтворення основних виробничих засобів підприємств АПК / Анна-Марія Сабов, Анатолій Заїнчковський // Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті: програма і матеріали 80 міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів, 10-11 квітня 2014 р. – К.: НУХТ, 2014. – Ч. 3. – С. 160-161.

19. Сазонов В.Г. Методический подход к организации эффективного воспроизводства основных фондов промышленных предприятий / В.Г. Сазонов // Территория новых возможностей. Вестник ВГУЭС. – 2012. – № 2. – С. 7-19.

20. Сметанюк О.А. Особливості кредитного забезпечення відтворення основних засобів [Електронний ресурс] / О.А. Сметанюк, А.В. Базалицька // Ефективна економіка. –2012. – № 5. – Режим доступу: http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=1166.

21. Сметанюк О.А. Проблеми фінансового забезпечення відтворення основних засобів [Текст] / О.А. Сметанюк, А.В. Базалицька // Економічний простір: збірник наукових праць. – № 59. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2012. – С. 259-264.

22. Юр'єва Т.П. Фінансовий лізинг, як форма фінансування відтворення основних фондів; його переваги та недоліки / Т.П. Юр'єва, В.А. Щелкунова // Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі: матеріали II Міжнарод. наук.-практ. конф., Харків, 20–22 жовтня 2010 р.; Моск. держ. акад. комун. госп-ва і буд-ва, Харків. нац. акад. міськ. госп-ва та ін. Харків: ХНАМГ, 2010. – С. 51–53.

23. Яіцук Д.Л. Роль лізингу у процесі відтворення основного капіталу машинобудівних підприємств / Д.Л. Яіцук // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2011. –№ 970. – С. 390-393.

24. Bondoc A.M. The impact of foreign direct investment on the fixed capital accumulation in the Romanian economy. URL: http://feaa.ucv.ro/annals/v2_2008/0036v2-034.pdf.

25. Krejčí I., Sixta J. Využití alternativních metod při odhadech stavů a spotřeby fixního kapitálu. Politická ekonomie. 2012. № 6. P. 780-800.

26. Liao D. Impact of Accelerated Depreciation of Fixed Assets Policy on Corporate Financing Behavior – Based on DID, the Empirical Analysis of the Model. Modern Economy. 2016. № 7. P. 1025-1034.

References.

1. Valinkevych, N.V. and Bobrova, S.V. (2011), "Directions for improving the strategy of reproduction of fixed assets of enterprises", *Visnyk ZhDTU*, vol. 2(56), pp. 13-16.

2. Commercial Code of Ukraine dated January 16, 2003, No. 436-IV, as amended

3. Drahan, I.V. (2009), "The role of foreign investment in the process of national economy development in the conditions of globalization", Agrosvit, vol. 24, pp. 39-42.

4. Docenko, N.S. (2009), "About the crisis of the process of reproduction of fixed capital of industrial enterprises", *BiznesInform*, vol. 7, pp. 23-25.

5. Yelkin, A. V. (2017), "Efficiency of the use of fixed assets at the enterprises", Abstract of Ph.D. dissertation, 08.00.04, Klasychnyi pryvatnyi universytet, Zaporizhzhia, Ukraine, P. 218.

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (1999), Order of the Ministry of Finance of Ukraine "Instruction on application of the Plan of accounts of accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations" dated 30.11.99, № 291.

7. Kolesnyk, Ya.V. (2009), "Reproduction of fixed assets: types, forms and sources of financing", *Visnyk Dnipropetrovskoi derzhavnoi finansovoi akademii. Seriia: Ekonomichni nauky*, vol. 2, pp. 130-133.

8. Methodological recommendations on accounting of financial expenses: Order of the Ministry of Finance of Ukraine from 01.11.10, № 1300.

9. National accounting regulations (standards), [Online], available at: http://vobu.ua/eng/documents/ accounting / item / natsionalni-polozhennya-standarti-bukhgalterskogo-form? App_id = 24

10. Nemish, Yu.V. (2015), "Formation and management of fixed assets in meat processing enterprises", Abstract of Ph.D. dissertation, 08.00.04, Lviv, Ukraine, P. 214.

11. State Statistics Service of Ukraine, available at: http: // www. ukrstat. gov.ua.

12. Petliuk, V.I. (2009), "Formation of a mechanism for updating and improving the use of fixed assets of enterprises", *Ekonomichni problemy rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva v rehioni: zbirnyky (zahalni)*, vol. 5, pp. 182-184.

13. Ministry of Finance of Ukraine (1999), The order of the Ministry of Finance of Ukraine "Plan of accounts of accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations", dated 30.11.99 № 291.

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "Tax Code of Ukraine" dated 27.12.2010 № 2755-VI.

15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2008), The Law of Ukraine "On Joint Stock Companies", Law No. 514-VI of September 17, 2008.

16. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine "On leasing", Law of 16.12.97, No. 723, as amended.

17. Puida, H.V. (2014), "Decision making on the choice of alternative forms of renewal and financing of fixed assets", *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Ekonomika*, vol. 19, issue 3(2), pp. 190-193.

18. Sabov, A.-M. and Zainchkovskyi, A. (2014), "Leasing operations for reproduction of the basic production means of the enterprises of the agroindustrial complex", *Naukovi zdobutky molodi – vyrishenniu problem kharchuvannia liudstva u KhKhI stolitti* [Scientific achievements of youth - solving the problems of nutrition of mankind in the 21st century], *Prohrama i materialy 80 mizhnarodnoi naukovoi konferentsii molodykh uchenykh, aspirantiv i studentiv* [Program and materials of the 80th international scientific conference of young scientists, graduate students and students], 10-11 April 2014, part 3, NUKhT, Kyiv, Ukraine, pp. 160-161.

19. Sazonov, V.G. (2012), "Methodological approach to the organization of effective reproduction of fixed assets of industrial enterprises", *Territorija novyh vozmozhnostej. Vestnik VGUJeS*, vol. 2, pp. 7-19.

20. Smetaniuk, O.A. and Bazalytska, A.V. (2012), "Features of credit security for primary care", *Efektyvna ekonomika*, vol. 5, [Online], available at: http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=1166.

21. Smetaniuk, O.A. and Bazalytska, A.V. (2012), "The problems of financial security of the main problems", *Ekonomichnyi prostir: zbirnyk naukovykh prats*, vol. 59, pp. 259-264.

22. Yurieva, T.P. and Shchelkunova, V.A. (2010), "Financial leasing, as a form of financial investment of fixed assets; yogo overtaxing that nedoliki", *Ekonomichni problemy ta perspektyvy rozvytku zhytlovo-komunalnoho hospodarstva na suchasnomu etapi* [Economical problems and prospects for the development of the communal communal estate for the present time], *Materialy II Mizhnarod. nauk.-prakt. konf.*, [Materials II International. science.-practical. Conf.], , Kharkiv, July 20–22, 2010, Mosk. derzh. akad. komun. hosp-va i bud-va, Kharkiv. nats. akad. misk. hosp-va ta in. Kharkiv: KhNAMH, Kharkiv, Ukraine, pp. 51–53.

23. Yaitsuk, D.L. (2011), "The role of leasing in the process of the main capital of machinery and equipment", *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V.N. Karazina*, vol. 970, pp. 390-393.

24. Bondoc A.M. The impact of foreign direct investment on the fixed capital accumulation in the Romanian economy, [Online], available at: http://feaa.ucv.ro/annals/v2_2008/0036v2-034.pdf.

25. Krejčí I., Sixta J. Využití alternativních metod při odhadech stavů a spotřeby fixního kapitálu. Politická ekonomie. 2012. # 6. P. 780-800.

26. Liao D. Impact of Accelerated Depreciation of Fixed Assets Policy on Corporate Financing Behavior – Based on DID, the Empirical Analysis of the Model. Modern Economy. 2016. # 7. P. 1025-1034.

Стаття надійшла до редакції 18.12.2019 р.